

Corruptie, spionage en seksreizen

Econoom Von Arnim over schandalen in Duitse bedrijven

Achtergrond - 24 juni 2008 - Auteur: Marja Verburg

(24 juni 2008) Mannesmann, Siemens, VW en sinds kort ook de Deutsche Telekom: het zijn niet de minste Duitse bedrijven die verwickeld zijn geraakt in geruchtmakende bedrijfsschandalen. Corruptie, spionage en seksreizen naar het buitenland die miljoenen kosten: wat is er met het Duitse bedrijfsleven aan de hand? De Duitse econoom en jurist Hans Herbert von Arnim geeft antwoord.

Is deze golf van bedrijfsschandalen een specifiek Duits probleem? Wat zeggen de affaires bij Mannesman, Siemens, VW en Telekom over de Duitse ondernemerscultuur?

“Als je Siemens als voorbeeld neemt: daar ging het vooral om omkoping van ambtenaren in het buitenland. En dat heeft inderdaad met de Duitse ondernemerscultuur te maken. Duitsland is een exportland. Duitse bedrijven krijgen opdrachten van over de hele wereld. En daarbij speelt smeergeld altijd weer een rol.

Omkoping in het buitenland is in Duitsland pas sinds 1998 strafbaar. Sterker nog, tot die tijd werd omkoping via belastingmaatregelen gestimuleerd. Als je als bedrijf in China of Nigeria een ambtenaar omkocht, kon je het geld onder de post *nützliche Aufwendungen* van de belasting aftrekken. Bij veel ondernemers zit dat nog in het systeem. Zo lang geleden is 1998 ook weer niet. Op veel functies zitten veelal nog dezelfde mensen. Deze managers zien dat wat ze doen bovendien vaak helemaal niet als iets verkeerd.

Daarnaast is het in Duitsland gangbaar dat directeuren na verloop van tijd in de raad van toezicht van hun bedrijf worden opgenomen. Zij beoordelen dan als lid van die raad hun eigen functioneren als directeur. Dat is natuurlijk vragen om belangenconflicten.”

Waarom werd corruptie in het buitenland pas in 1998 strafbaar gemaakt?

“Dat gebeurde onder druk van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en op aandringen van de Amerikanen. In de Verenigde Staten was omkoping in het buitenland al veel langer strafbaar en de

Amerikanen voelden zich in hun internationale concurrentiepositie benadeeld. Zij hebben er in de jaren negentig doorheen weten te drukken dat de wetgeving in veel landen werd aangepast. In Duitsland gebeurde dat in 1998.”

Maar in andere landen speelt corruptie natuurlijk net zo goed een rol en zal er ook sprake zijn van bedrijfsspionage. Heeft het ook met de strenge Duitse regelgeving te maken dat die affaires in Duitsland nu zo aan het licht komen?

“Duitsland heeft een strenge privacywetgeving en is strikt in het naleven van gegevensbescherming. Dat maakt de verontwaardiging over het Telekom-schandaal ook zo groot. De Deutsche Telekom had last van informatielekken naar de pers en wilde uitzoeken waar die lekken zaten. Toen was de verleiding kennelijk groot daarvoor een bedrijf in te huren. Ook supermarkten als Lidl en Aldi bespioneerden het eigen personeel.

Maar wat het schandaal bij Telekom zo veel groter maakt is dat daar ook telefoondata van journalisten werden gecheckt en dat het hier om een bedrijf gaat dat beschikt over de telefoongegevens van de helft van alle Duitsers. Als je zo'n bedrijf al niet meer kunt vertrouwen, waar kun je dan nog zeker van zijn? Daarom wordt dat zowel door de media als door justitie buitengewoon serieus genomen.

En natuurlijk speelt het Duitse medialandschap een rol bij het naar buiten komen van al deze informatie. De concurrentie tussen verschillende media is groot en dergelijke verhalen doen de oplagen stijgen.”

Veel van de hoofdrolspelers in de bedrijfschandalen zijn er met een voorwaardelijke straf of een geldboete vanaf gekomen. Moet justitie niet harder straffen, of de politiek de schandalen harder veroordelen?

"Nou ja, de politiek kan daar moeilijk iets van zeggen zonder de eigen positie in gevaar te brengen. Het is in Duitsland bijvoorbeeld normaal gesproken niet strafbaar om een parlamentslid om te kopen. Er ligt al een tijd lang een VN-convenant dat ook door Duitsland is ondertekend en dat dit moet veranderen. Maar de Bondsdag wil dat convenant maar niet ratificeren en schuift het voor zich uit.

Daarnaast zie je in de Duitse politiek wat ik het draaideureffect noem. Neem als voorbeeld Gerhard Schröder. Die ondersteunde als kanselier het Russische project een gaspijpleiding van Rusland naar Duitsland aan te leggen en nam direct na zijn kanselierschap zitting in de raad van toezicht van het bedrijf dat die pijpleiding gaat bouwen. Dat kan natuurlijk echt niet, want het versterkt de kwade schijn dat van het begin af aan persoonlijke belangen in het spel waren.

Justitie heeft weer een ander probleem. Dergelijke bedrijfsschandalen komen alleen voor de rechter als de officier van justitie een aanklacht indient. Maar in Duitsland is de officier van justitie aan voorschriften gebonden en ondergeschikt aan de (deelstaat)minister van Justitie. Het is natuurlijk niet te bewijzen, maar een groot deel van de Duitsers is ervan overtuigd dat hoge bedrijfsfunctionarissen vaak strafvermindering krijgen en deals kunnen sluiten omdat ze de juiste politici en juristen kennen. En natuurlijk hebben ze genoeg geld om goede advocaten in te huren.

Von Pierer (van 1992 tot 2004 directeur en tot 2007 lid van de raad van toezicht van Siemens - MV) was bijvoorbeeld adviseur van Merkel en wordt alleen aangeklaagd voor 'gebrek aan toezicht' en niet voor medeplichtigheid."

"Bij Peter Hartz (directeur personeelszaken van Volkswagen die heeft toegegeven leden van de ondernemingsraad te hebben omgekocht en miljoenen uit de bedrijfskas te hebben gebruikt voor bonussen, prostitutiebezoeken en luxe reizen - MV) was het nog wranger. Hij was adviseur van Schröder en naamgever van de maatregelen die het Duitse sociale stelsel moesten hervormen. Je zou verwachten dat justitie dan toeslaat, maar Hartz wist een voor hem heel gunstige deal te sluiten (een boete van 567 duizend euro en twee jaar voorwaardelijk - MV). De kleintjes worden opgehangen, de groten laten ze lopen, zeggen we in Duitsland, en helaas is dit spreekwoord weer zeer actueel."

Wat zijn de gevolgen voor de betreffende bedrijven?

"Wat je nu bij Siemens ziet gebeuren, is dat ze de zaak intern uitzoeken en echt schoon schip willen maken. Ze hebben een Amerikaans advocatenkantoor in de arm genomen dat de schandalen moet ophelderen en overwegen zelfs om geld terug te eisen van oud-managers als Von Pierer en Kleinfeld.

Dat doen ze overigens ook omdat ze aangemeld zijn bij de Amerikaanse beurs en daarom onder haar toezicht vallen. Daar gelden strenge regels. Siemens is niet alleen bang voor zeer hoge boetes die de Amerikanen het bedrijf kunnen opleggen. Veel erger nog voor de onderneming is dat ze ook kan worden uitgesloten van openbare aanbestedingen uit de Verenigde Staten. Bovendien honoreert het Amerikaanse beurstoezicht bedrijven die berouw tonen."

Wat betekenen deze schandalen voor de Duitse economie op langere termijn?

"De grote schoonmaak die Siemens nu doormaakt, zullen andere bedrijven vermoedelijk ook houden. Duitse ondernemers proberen waarschijnlijk vastberadener in het buitenland zaken te doen zonder dat daar corruptie aan te

pas komt. Topfunctionarissen zullen er daarom nadrukkelijker op gaan letten dat er niets onrechtmatig gebeurt en binnen hun bedrijf de noodzakelijke maatregelen treffen.

De kwaliteit van Duitse producten is over het algemeen goed, daar kan je ook zonder smeergeld de markt mee op.”

Wat verwacht u dat er nu met de Deutsche Telekom gaat gebeuren?

“Daar wordt nu heel streng tegen opgetreden door media en justitie. Telekom is op dit moment verlamd door de affaire. Het bedrijf wil zelf ook dat het schandaal zo snel mogelijk opgehelderd wordt en zal in de toekomst wel drie keer uitkijken voordat het weer zoiets doet. Het schaadt het image van het bedrijf en de positie op de markt enorm.”

*[Hans Herbert von Arnim](#) is econoom, jurist en universiteitsprofessor in Speyer. Hij publiceerde in mei van dit jaar het boek *„Die Deutschlandakte. Was Politiker und Wirtschaftsbossen unserem Land antun‘*, verschenen bij C. Bertelsmann Verlag in München.*

Marja Verburg is redacteur van het Duitslandweb

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/983/corruptie-spionage-en-seksreizen>